

KÖNYVISMERTETÉSEK

Kozma Ferenc

KÜLGAZDASÁGI STRATÉGIA

AULA Kiadó Kft.
Budapest, 2001 608 p.

A gyorsan globalizálódó világ-gazdaságban egyre nagyobb szerepe van a nemzetközi munkamegosztásnak; növekszik az államok egymásra utaltsága és kölcsönös függése. Hazánknak is fontos érdeke a nemzetközi kereskedelemben való aktív részvétel és igazodás a külső piacokhoz. Az elmúlt évtized külgazdasági tapasztalatai bizonyították, hogy a kapcsolatrendszerben a stratégiai gondolkodás és szemlélet nélkülözhetetlen. A könyv szerzője régóta foglalkozik a nemzetközi gazdasági kapcsolatok problémakörével, ebben a témakörben számos könyve és tanulmánya jelent meg; a gyakorlatban is alkalma volt a nemzetközi kapcsolatrendszereket megfigyelni, tapasztalatait rendszerezni és elemezni. Ebben a munkájában a külgazdasági politikánk hatékonysága iránt érdeklődő olvasóit igyekszik ösztönözni, megnyerni a stratégiai gondolkodás és cselekvés számára. Ehhez nem tudományos értekezést, nem tankönyvet írt, hanem gondolatainak kifejtésére a könnyebb műfajú esszét választotta. Ennek megfelelően könyvének mottóját is az esszé műfaját megteremtő XVI. századi francia moralista írótól Montaigne-től (1533–1592) kölcsönözte: „Nem tanítok – csak úgy elmondom”.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatrendszer egyrészt külkereskedelmet, másrészt termelési té-

nyezők (tőkék) és jövedelmek nemzetközi áramlását jelenti. A nemzetközi piacon nemcsak vállalatok versenyeznek egymással, hanem nemzetgazdaságok is. A szerző foglalkozik az árakra ható tényezőkkel, a nemzetközi árucserre szerkezetével, a nemzetgazdaság nyitottságának, a versenyképességnek a kérdéseivel. Bemutatja azokat a közgazdasági összefüggéseket, amelyeket a gazdasági politikának figyelembe kell vennie, amikor külgazdasági kapcsolatrendszere hosszú távú kialakítását meghatározza. A társadalompolitikának szerves részét képezi a gazdaságpolitika; a külgazdaságpolitika nem kerülhet konfliktusba a belpiaci gazdaságpolitikával, sem a külpolitikával, mert mindkettőnek szerves részét képezi és mindkettőnek fontos összetevője.

Teljesen önálló gazdaság ma már nem létezik, még a legfejlettebbek sem képesek maguk mindent gazdaságosan előállítani. A többleteit a más nemzetgazdaságok piacain – hiányainak fedezésére – elcserélő nemzetgazdaság szerkezetileg nyitott; az a nemzetgazdaság pedig, amely a nemzetközi piac hatásait közvetlenül a vállalatokra engedi hatni, az kereskedelempolitikai nyitottságú. Ezekkel a nyitottságokkal ellentétes gazdaságpolitika esetén lehet zártaságról beszélni. A szerző részletesen megvizsgálja a nyitás-zárás mozzgóit a versenyképesség, a nemzetközi cserearányok, a tőke mozgások és a külgazdasági kapcsolatok hazai jövedelemre gyakorolt hatásai (technológia, volumen, termelékenység, költség) szempontjából. A nemzetgazdaság nyitottsága összetett, anyai export- és import-szerkezetből áll, ahány partnere

van. A partnerkapcsolatok lehetnek jelentősek, preferáltak, esetlegesek, intenzitásban egymástól különbözőek.

A könyv módszertani kérdésekkel foglalkozó részében a gazdaságpolitika feladatáról, a külső környezet feltételeihez alkalmazkodó külgazdaságpolitika célkitűzéseiről, szerepéről és eszközeiről olvashatunk. A szerző kifejti, hogy a külgazdasági stratégia olyan rugalmas koncepciórendszer, amely meghatározza a nemzetközi piacokhoz való kapcsolódás fő irányait és minőségét, a vállalati és gazdaságpolitikai magatartás követelményeit. Választ kell adnia a nagy nemzetközi rendszerekbe való beilleszkedésekre, a növekedési, műszaki és üzleti fejlődések lehetőségeire, a vállalati menedzsment kialakítására s arra, hogy milyen intézkedések szükségesek a negatív hatások lecsökkentéséhez. Kiformálása szakmai alkotómunka, szakértői kollektív tevékenység. Alapfeltétel a nemzetgazdaság erőinek részletes ismerete (természeti adottságok, állóeszközök a nemzeti vagyonban, a műszaki gazdasági kreativitás foka, a munkaerő szakmai színvonala).

A prognóziskészítés során a fejlődés és a nemzetközi piaci mozgás jövőbeni alakulására, a nemzetgazdaság külső illeszkedési szempontjaira kell támpontokat keresni. A szerző rámutat, hogy a külgazdasági stratégiát a hely és a kor követelményeinek megfelelő logikai sorrendben és súllyal kell összeállítani; felsorolja az ehhez szükséges logikai lépéseket, a kiemelt akciókat. Megismertet a külgazdasági stratégiák alaptípusaival (expanzív, erőgyűjtő, pozícióvédő, aktívan al-

kalmazkodó, beletörődő stratégiák), majd egy egyszerűsített stratégiai modellt mutat be.

A következőkben történeti áttekintést találunk a könyvben a külgazdasági stratégiák kialakulásáról a legrégebb időktől a modern társadalmakig. Képet kapunk a brit birodalom sajátos modelljéről, a francia és német „felzárkózási” modellekről, valamint a kis európai nemzetgazdaságok szelektív kivárási-stratégiáiról, a modellek gyengéiről. Szó van a teleges gyarmatokból fejlődött nemzetgazdaságok fejlődés-illeszkedési modelljeiről, az európai középhatalmak XX. századi expanziós stratégiáiról, valamint a távolkeleti kitérésű „sikermodellekről” is. A próbálkozások, az illeszkedési és kitérésű kísérletek szemléltetése a félperiférikus régiókban végbe ment folyamatok, a sikertelenségek okainak bemutatásával zárul.

A magyar gazdaság külgazdasági illeszkedési próbálkozásai keretében részletesen megismerjük azokat a kihívásokat, amelyek Magyarországot érték történelmi folyamán. Szó van itt először hazánk korai nemzetközi kapcsolatairól, külgazdasági akcióiról a középkor végén és az újkor hajnalán, majd a török időkben bekövetkezett kedvezőtlen változásokról, köztük a termelőerők nagyméretű pusztulásáról. A török megszállás megszűntével hazánk a Habsburg birodalom gyarmatává, élelmiszerforrásává vált. A második kihívás a reformkori törekvések megghiúsulását követő korszak volt, amikor az 1848–49-es szabadságharc bukása után a magyar gazdaság nem Európába, hanem a Monarchiába épült be; a Monarchia piacához illeszkedett. A harmadik kihívás Trianon volt, ami

nem volt tekintettel a gazdasági szempontokra sem az új határok megvonásánál. Ennek következtében a nemzetközi piaci környezetet teljesen újjá kellett építeni; importhelyettesítő fejlesztés vált szükségessé. A német politikai befolyás erősödésével az ország a német hadigazdaság érdekkörébe került.

A negyedik kihívást a II. világháborút követően a szovjet politikai befolyás alá jutott ország külgazdaságának a nyugati centrumtól való elszakadása jelentette. A szerző felvázolja a fejlődési korlátokat, a műszaki-minőségi követelmények alacsony fokát, a kereskedelempolitikai zártságot, a KGST szerepét és az 1968-as magyar gazdasági reformpolitika stratégiai korlátait. Az ötödik kihívás a magyar gazdaság nemzetközi kapcsolatrendszerének válsága volt az 1974-től 1990-ig terjedő időszakban. Az ún. olajrobbanás a nemzetközi piaci szerkezet alapos változásait okozta s ezek igen kedvezőtlen hatással voltak a magyar gazdaságra is. A kormányzat szerkezeti és külgazdaságpolitikai módosításokkal (nyugati kapcsolatokkal) válaszolt a kihívásokra. A gazdaságszervezeti és irányítási rendszer azonban ezekhez nem kapcsolódott megfelelően, így a stratégiaváltás sem lehetett sikeres. Jelentős eladósodási folyamat indult meg... Magyarország a világpiac által elavultnak ítélt gazdaságszerkezettel érte meg a szocialista kísérlet összeomlását. Kedvezőtlen adottságok mellett innen kellett visszafordulnia Nyugat-Európa felé. Megismerjük a magyar gazdaság világgazdasági helyzetét rontó tényezőket, amelyek miatt forrásbevonásra lett szükség. Végül a világgazdaság jelenlegi képeinek sokoldalú bemutatása után a magyar

gazdaságpolitika és külgazdasági stratégia kialakításánál megfontolandó szempontokról olvashatunk Kozma Ferenc könyvében.

R. I.

Szabó Katalin

KOMMUNIKÁCIÓ FELSŐFOKON

Kossuth Kiadó,
Budapest, 2001. 406. p.

A kommunikáció a társadalomban lezajló információcserét, az információk átadását, átvételét jelentő közvetítőrendszerek segítségével (nyelv, sajtó, könyv, rádió, televízió, internet stb.). Hogyan beszéljünk, hogy meghallgassanak? Hogyan írjunk, hogy megérthesse nek? Hogyan levelezünk, hogy válaszoljanak? – ezekre és a hasonló kérdésekre kapunk választ Szabó Katalin újabb kiadásban megjelent könyvében. A szerző az 1997-ben először megjelent könyvét két új fejezettel bővítette; ezek az internetes keresőrendszerek bemutatását (harmadik fejezet), illetve a dokumentumok, pályázatok szerkesztését (hetedik fejezet) tartalmazzák. Ezen kívül még újabb bővítésekkel is gazdagodott a könyv második kiadása.

A stílussal és a beszédmodorral foglalkozó első fejezetben a szerző rámutat arra, hogy az emberi magatartásról, viselkedésmódról áruklódó stílus a kultúránkról is tanúskodik. Stílusunkat a családi háttérrel kívül az iskola, a lakóhelyünk, a munkahelyünk is befolyásolja. Nem lehet közömbös, hogy milyen szavakat használunk mondanivalóink kifejezésére; a szókinccs meg-